

БІДЗІЛЯ Петро

*кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін
Запорізького державного медичного університету*

ГУМАНІСТИЧНИЙ ВИМІР МЕНЕДЖМЕНТУ В МЕДИЦИНІ

Людство у своєму цивілізаційному поступі пройшло вже декілька тисячоліть. За цей час виробились різні варіанти й моделі організації суспільного життя. Вони змінювались з тієї причини, що людина, на відміну від вищих тварин, маючи з ними багато в чому спільну психофізіологію, все ж принципово якісно відрізняється від властивого їм способу життя. Ця відмінність полягає в тому, що вона здатна, отже, спроможна і зобов'язана створити такі форми організації суспільної взаємодії, які б максимально можливою мірою задовольняли її потреби й інтереси.

Якщо говорити про матеріальні потреби, то їх не так важко забезпечити. Для цього існують всі науково-технологічні передумови. Але на заваді цьому стоять духовні потреби та інтереси. З одного боку, вони суттєво впливають на якість предметів і умов споживання. Йдеться про культуру споживання їжі, одягу, взуття, житла, розваг. Так, є достатньо велика кількість людей, які похваляються тим, що мають у своїх гардеробах по декілька сотень взуття, одягу, десятки помешкань, площа яких вимірюється гектарами, що споживають вишукану їжу. З другого, глобальною проблемою людства, для прикладу, є проблема голоду, нестача одягу, взуття, житла.

Це фактично означає, що соціально-духовний поступ людства, яке нині фактично сформувалось як єдиний суб'єкт історії, у власне людському, тобто – морально-етичному, сенсі або ж взагалі відсутній, або ж він досить незначний. Справді, чи можна вважати морально досконалими людьми тих, хто, будучи освіченими, маючи належні інженерно-технічні, політико-правові та соціокультурні знання і практичні навички щодо їх втілення, маючи належний рівень і якість життя, не відчувають сорому від щоденного споглядання бідності мільярдів людей. Особливо ж та категорія людей, яка має надвисокий рівень споживання, який в тисячі й десятки тисяч разів перевищує рівень споживання предметів першої життєвої потреби більшості населення світу. А ніщо так не принижує людину, як очевидна нерівність умов життя. Звідси рух антиглобалістів та інших радикально налаштованих організацій, небезпечний для існування людства тими методами, які вони обирають для досягнення багато в чому об'єктивно визначених цілей.

Звичайно, що не йдеться про зрівнялівку. Навпаки, йдеться про «рівну для всіх нерівність», про яку вів мову видатний український філософ Г. Сковорода. Як і про те, що її можна утвердити спрямуванням менеджменту у всіх його різновидах на досягнення ним самим, тобто менеджментом в усіх його проявах і різновидах, насамперед про управлінський менеджмент, філософського рівня обґрунтування пропонованих ним прийомів і методик. Впевненість у тому, що це принесе бажані результати дає те, що разом із оволодінням релігійно-філософським рівнем світоглядно-методологічного

мислення, людина піднімає свою свідомість до розуміння статусу об'єктивного як загального в будь-чому окремому особливому. Їх поєднання якраз і формує духовно-практичну мотивацію свідомості в напрямку нерівної рівності. А саме: в кожній людині загальне як об'єктивне й необхідне діє особливим чином.

Таким чином, людиною, що володіє понятійним мисленням на рівні релігійно-філософського знання, ніби оволодіває об'єктивна ідея як своєрідне чистилище від суб'єктивності й суб'єктивізму. Тому спосіб її діяльності розумно-вольовий і, отже, богоподібний. А об'єктивне якраз і означає дію згідно до особливостей його прояву в будь-якому об'єкті. Якщо брати менеджмент людських організацій, то менеджер, діючи об'єктивно, діє в напрямку рівної (це і є об'єктивне) нерівності (в кожній людині об'єктивне діє як в індивідуальному особливому). Таку рівну нерівність сприймає кожен, адже кожному властива особлива індивідуальність, якою він пишається.

Потрібно також зазначити, що розуміння об'єктивного не дається кожній людині, якщо навіть вона отримала найвищий рівень якісної освіти. Тому філософія менеджменту має зводитись до того, щоб на її основі створювались зразкові організації. Але не за рахунок штучного сприяння з боку держави, а як громадський рух, члени якого свідомі прадавнього принципу пізнання – *подібне притягується до подібного*, тому функціонує як продуктивна дія сутнісно спорідненої асоціації. В такому разі до них за об'єктивними законами буття будуть притягуватись споріднені душі. Саме так виникла філософія – до кращих притягувались учні, щоб самим стати кращими від себе самих без спілкування з кращими.

Говорячи про людство як єдиний суб'єкт сучасної історії, слід зазначити, що воно, на жаль, не єдине у своїй спільній життєдіяльності. На заваді цьому стоять безліч чинників, коли матеріально-технологічні ресурси, долаючи відстані між людьми й народами за порівняно нетривалий час, не зблизили й не скоротили духовно-культурну відстань між ними. Саме через це воно мало дві світові війни, гостре протистояння двох головних суспільно-політичних систем в умовах так званої «холодної», тобто непримиренної ідеологічної війни, розпад колоніальної системи і системи, створеної країнами соціалістичного табору, врешті, розпадом найпотужнішої, принаймні – вона сама себе такою вважала, країни, якою був СРСР.

Всі ці катаклізми в якості глибинних причин мають суттєві відмінності у світоглядних орієнтаціях, властивих як окремим індивідам, так і їх об'єднанням – політичним, етнічним, релігійним, духовно-культурним тощо. Для формування інтегрованого людства потрібно максимально, настільки це взагалі можливо, зблизили їх цільові установки, адже діяльність людини носить цілепокладальний характер. Звичайно, можна стверджувати, що всіх без виключення об'єднує спільна мета – мати можливість забезпечити гідний рівень і належну якість життя. Причому, як в сенсі духовному в усіх його складових, так і матеріальному, визначеному потребами в їжі, питві, одязі та взутті, житлі. Але виявляється, що не так легко практично реалізувати «розумно» визначені міри задоволення цих потреб, оскільки первинні форми емпіричного пізнання, якими є спостереження і порівняння, неодмінно

орієнтують людину не на «серединну міру», про яку вів мову ще Аристотель, а міру, яка задовольняє потреби елітних в матеріально-економічному аспекті верств населення. Що загалом виправдано, адже виховний вплив на мотиваційно-поведінкову сферу свідомості людини здійснює не стільки логіка пізнання, скільки логіка чуттєво сприйнятого й об'єктивного у своїй безумовній достовірності прикладу.

Отже, вихід на арену світової історії людства як її суб'єкта поставив перед ним багато проблем, які існували й раніше, але в локальних просторових межах. Нині ж, особливо з прогресом у сфері права і правосвідомості, актуалізується проблема необхідності розробки такої системи управління й регулювання всією універсальною системою взаємодії між людьми та їх колективними об'єднаннями, яка б давала перспективи людству припинити перманентний стан соціальної напруги через цілком реальну загрозу самому факту його фізичного існування. Адже ніхто не може вважати себе в безпеці на тлі тих небезпек, які йдуть від глобальних проблем, серед яких і проблема звичайного і ядерного тероризму.

Ми думаємо, що важливим кроком у справі вирішення загрозливих для існування людства проблем має стати філософське осмислення самої історії філософії як тієї сфери духовно-практичної діяльності, яка, з одного боку, закликала людину до самопізнання, з іншого, виробила головний інструмент вирішення будь-яких пізнавальних проблем – аналітико-синтетичне мислення. Знаючи себе як суспільно-політичну соціально-духовну істоту, людина здатна жити згідно понятійно-категоріального вираження отриманих і здобутих знань, здатна до самоорганізації й самоуправління, отже, спроможна стати прикладом для інших, тобто бути центром притягання для них, отже, суб'єктом створення тих форм колективності, в межах яких всі її члени не відчують у себе стан відчуження. А це той стан, який провокує людину на конфлікт, агресію, врешті – втрату самоконтролю, самоорганізації й самоуправління.

Аналіз історії філософських роздумів відносно сутнісних вимірів людського буття переконує в тому, що філософія, будучи, як звично говорити, способом теоретичного осмислення Буття, по відношенню до людини, яка серйозно переймається її гуманістичною й гуманізуючою проблематикою, виступає як духовна практика її самоорганізації. Інакше кажучи, своє суспільно-практичне виправдання знаходить у сфері управління. Тобто – є філософією менеджменту, яка також об'єктивно ґрунтується на врахуванні історичного досвіду людства, який не можна назвати досвідом, в якому людина була ціллю історії. Вирішуючи складні проблеми розвитку буття, суспільства, пізнання, вона дає змогу, як висловлювався Гегель, розібратись людині у світі «кишмя кишащих» фактів. Не випадково, що в період, про який ми ведемо мову, проявив себе синергетичний метод з його намаганням розв'язати суперечливу взаємодію порядку й хаосу на основі виявлення атракторів як центрів притягання, що знімають в собі антагоністичні прояви суперечливих протилежностей і дають можливість і поштовх для позитивних якісних змін, прийнятних і для окремих індивідів, і для суспільства в цілому.

Українському народу, як свідчить історія, властиве романтично-гуманістичне світосприйняття. Очевидно, що воно знайшло своє втілення в тій ейфорії, з якою приймалась її Конституція. Так, Стаття 3 стверджує: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [2. Ст. 3]. Проблема, однак, в тому, як саме можна забезпечити ці гуманістичні цінності в реальному житті нашого суспільства. Цілком очевидно, що найвища відповідальність за формування подібного світогляду лежить в першу чергу на закладах системи охорони здоров'я, на професорсько-викладацькому складі медичних навчальних закладів. Але для цього слід долати суто прагматичне, підпорядковане насамперед економічним чинникам, бачення менеджменту в медицині. Як і змісту навчального предмету, яким є «соціальна медицина».

На закінчення наведемо цікаву й повчальну позицію І. Канта. Вона менш відома, ніж зміст практичного й категоричного імперативів. Але її зміст має налаштувати освічених і відповідальних людей, яким відомо, що філософія виникла як спосіб душевної терапії, що лікує від суспільних проблем, що не забезпечують відзначені в Конституції соціальні цінності, на його практичну реалізацію. Він зазначав, що заповідь «ми зобов'язані стати кращими, не слабнучи, звучить у нашій душі. Отже, ми повинні також і змогти зробити це» [2.с.48-49]. Найбільший противник такого можливого зобов'язання – себелюбство, егоцентризм. Індивідуальна воля (свавілля) має отримати достатній мотив для самовизначення. «Первинне добре – це святість максим у виконанні свого обов'язку, завдяки чому людина, яка бере цю чистоту до своєї максими, хоча від цього сама не стає святою (адже між максимою і дією ще велика відстань), стає на шлях того, щоб наблизитись до неї у безкінечному рухові вперед. Тверде рішення виконувати свій обов'язок, що стало навичкою, має назву добродетності за легальністю як її емпіричному характеру» [1. с.50]. Саме звичка виконувати вимоги обов'язку, що йде від знання морального закону в його історико-філософському та водночас соціально-філософському обґрунтуванні, змінює вдачу, залишаючи серце таким же. Можливо, що для українців як об'єктивних носіїв філософії серця філософське розуміння менеджменту здатне подолати властивий їм індивідуалізм і прояви свавілля.

Вкрай важливо, аби здобутки науково-теоретичних конференцій, які проводять заклади медичної освіти, сприяли формуванню не тільки й не стільки підвищенню професійних знань їх учасників, скільки зміні їх гуманістично спрямованої світоглядної мотивації в справі забезпечення «честі і гідності, життя та здоров'я» кожної людини, яка звертається за допомогою до фахівців, для яких це має бути справою особистої честі.

Література

1. Кант И. Об изначальном злом в человеческой природе // Кант И. Сочинения: В 6-ти т. – М.: Мысль, 1965. – Т. 4. – Ч. 2. – С. 5-58.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 161.